

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihoitolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esityksen tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia, erityisesti pyrkimys vahvistaa asiakkaiden palvelutarpeen mukaista tukea sekä selkeyttää sosiaalihoillon roolia palvelukokonaisuudessa. Esitystä ei kuitenkaan voida pitää kokonaisuudessaan kannatettavana nykyisessä muodossaan työllisyyspalvelujen näkökulmasta.

Lakimuutos perustuu oletukseen, että nykyistä laadukkaammilla ja monipuolisemmilla palveluilla voidaan vastata kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmän tarpeisiin. Työllisyyspalvelujen näkökulmasta tämä oletus on ongelmallinen, sillä yksilöllisempien ja monialaisempien palvelujen toteuttaminen edellyttää merkittäviä lisäresursseja sekä työllisyysalueilla että hyvinvointialueilla. Esityksessä ei riittävällä tavalla arvioida näitä resurssivaikutuksia eikä niiden kohdentumista.

Kuntouttavaa työtoimintaa on perustellusti kritisoitu sen vaikuttavuudesta ja kustannuksista erityisesti työllistymisen näkökulmasta. Samanaikaisesti on kuitenkin tunnistettava, että palvelun keskeinen merkitys on ollut myös asiakkaiden toimintakyvyn, arjenhallinnan ja osallisuuden vahvistamisessa. Lisäksi kuntouttava työtoiminta on käytännössä toiminut tärkeänä alustana, jonka kautta asiakkaille on voitu liittää muita palveluja ja ohjata heitä yksilöllisesti eteenpäin

palvelupoluilla. Kun asiakas on jo osallisena toiminnassa ja kiinnittynyt palveluun, kynnys muiden palvelujen vastaanottamiseen on madaltunut merkittävästi.

Esitetty malli ei riittävällä tavalla ratkaise sitä rakenteellista kysymystä, miten tuetaan niiden henkilöiden osallistumista, joille siirtyminen avoimille työmarkkinoille ei ole realistinen tai ajankohtainen tavoite. Samalla on riski, että ilman vastaavaa helposti saavutettavaa ja laajasti tarjottavaa "pohjapalvelua" asiakkaiden kynnys osallistua muihin palveluihin kasvaa, mikä voi heikentää palveluihin kiinnittymistä ja hidastaa etenemistä kohti työllistymistä.

Mikkelin seudun työllisyysalueella kuntouttava työtoiminta on keskeinen osa erityisesti heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien asiakkaiden palvelupolkuja. Esitetyt muutokset voivat heikentää työllisyyspalvelujen mahdollisuuksia ohjata asiakkaita tarkoituksenmukaisiin palveluihin sekä lisätä riskiä asiakkaiden siirtymisestä palvelujen väliin. Lisäksi muutokset voivat vaikeuttaa sujuvaa yhteistyötä työllisyyspalvelujen ja hyvinvointialueen välillä, mikäli vastuunjako ja resurssit eivät ole riittävän selkeitä.

Kokonaisuutena arvioiden esitys edellyttää merkittäviä täsmennyksiä erityisesti resurssivaikutusten, kohderyhmän palvelutarpeiden sekä palvelujärjestelmän toimivuuden näkökulmasta ennen sen toteuttamista.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esityksen tavoitteet, kuten palvelujen vaikuttavuuden parantaminen, yksilöllisempi tuki sekä asiakkaiden työ- ja toimintakyvyn vahvistaminen, ovat kannatettavia. Työllisyyspalvelujen näkökulmasta esitetyt keinot eivät kuitenkaan kaikilta osin vastaa asetettuihin tavoitteisiin.

Esitys perustuu oletukseen, että nykyistä laadukkaammat ja monipuolisemmat palvelut johtavat parempiin tuloksiin. Käytännössä tämä edellyttää merkittävästi nykyistä enemmän resursseja sekä työllisyysalueilla että hyvinvointialueilla. Ilman riittävää resursointia on epätodennäköistä, että palvelujen laatu ja vaikuttavuus paranevat tavoitellulla tavalla.

Lisäksi esityksessä ei riittävästi huomioida kuntouttavan työtoiminnan nykyistä roolia matalan kynnyksen palveluna, joka mahdollistaa asiakkaiden kiinnittymisen palveluihin ja toimii alustana muiden palvelujen käyttöönotolle. Kun asiakas on jo mukana toiminnassa, hänen ohjaamisensa muihin palveluihin on usein sujuvampaa ja yksilöllisempi tuki mahdollista. Mikäli vastaavaa helposti saavutettavaa "pohjapalvelua" ei ole, riskinä on, että asiakkaiden kynnys osallistua palveluihin kasvaa, mikä voi heikentää tavoitteiden saavuttamista.

Esitetty malli korostaa siirtymistä kohti työelämää, mutta ei riittävästi huomioi niitä asiakkaita, joille työllistyminen ei ole realistinen tai lyhyen aikavälin tavoite. Tältä osin keinot eivät vastaa koko kohderyhmän tarpeisiin, mikä voi johtaa palvelujen ulkopuolelle jäämiseen.

Lisäksi esitys nojaa vahvasti oletukseen sujuvasta ja tiiviistä yhteistyöstä työllisyyspalvelujen ja hyvinvointialueiden välillä. Käytännössä tällaisen yhteistyön toteutuminen edellyttää selkeitä rakenteita, yhteisiä toimintamalleja sekä riittäviä resursseja, joita esityksessä ei ole riittävästi huomioitu.

Kokonaisuutena arvioiden esitetyt keinot eivät kaikilta osin tue asetettujen tavoitteiden saavuttamista, ja riskinä on, että osa tavoitteista jää toteutumatta ilman lisäresursseja ja tarkempaa sääntelyä palvelujen toteutuksesta.

Lisäksi on huomioitava, että uudistuksen toteuttaminen tapahtuu tilanteessa, jossa sekä kunnilla että hyvinvointialueilla on merkittäviä taloudellisia paineita. Tämä korostuu erityisesti alueilla, joissa talouskasvu ja elinkeinojen kehitys ovat heikompia. Näillä alueilla palvelutarve on usein suurempi, mutta samalla mahdollisuudet lisäresursointiin ovat rajallisemmat.

Uudistuksen toteutettavuuden kannalta keskeistä on myös huomioida, että panostukset heikossa työmarkkina-asemassa olevien palveluihin eivät välttämättä kohdennu samoille alueille, joilla työllistymisen mahdollisuudet ovat parhaat. Tämä voi heikentää paikallisia kannustimia investoida palveluihin, mikäli hyödyt realisoituvat osittain muilla alueilla. Näin ollen uudistuksen alueellisia vaikutuksia ja toteuttamisedellytyksiä tulisi arvioida nykyistä tarkemmin.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Erytystä tukea tarvitsevan asiakkaan määrittelyn täsmentäminen on kannatettavaa ja tukee haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tunnistamista sekä heidän palveluihinsa pääsyn turvaamista. Pykälä vahvistaa periaatetta, jonka mukaan palvelujärjestelmän tulee mukautua asiakkaan tarpeisiin, erityisesti tilanteissa, joissa asiakas ei kykene oma-aloitteisesti hakeutumaan palveluihin tai tuomaan esiin tuen tarvettaan.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta pykälä tunnistaa kuitenkin vain osan ongelmasta. Esitys ei riittävästi ota kantaa siihen, miten erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnissa tarvittava käytännön tieto muodostuu. Kuntouttavassa työtoiminnassa keskeisenä vahvuutena on ollut mahdollisuus tarkastella asiakkaan toimintakykyä ja valmiuksia pitkäkestoisen, toiminnallisen osallistumisen kautta. Tällainen arjessa ja tekemisessä syntyvä tieto on usein

ratkaisevaa onnistuneen palveluohjauksen kannalta, erityisesti silloin, kun asiakas ei kykene itse kuvaamaan tilannettaan kattavasti.

Esityksessä painottuvat palvelutarpeen arviointi ja yksilöllinen tuki, mutta ilman vastaavia pitkäkestoisia ja matalan kynnyksen osallistumisen rakenteita on riski, että asiakkaan tilanteen arviointi perustuu aiempaa enemmän lyhytkestoisiiin kohtaamisiin. Tämä voi heikentää palvelujen kohdentumista ja vaikuttavuutta sekä lisätä asiakkaiden siirtymistä palvelujen välillä ilman selkeää etenemistä.

Kokonaisuutena pykälä on tavoitteeltaan perusteltu, mutta sen käytännön vaikuttavuus edellyttää rinnalle toimivia rakenteita, jotka mahdollistavat asiakkaan tilanteen riittävän syvällisen ymmärtämisen ja palveluihin kiinnittymisen.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Hyvinvoinnin edistämisen vahvistaminen sosiaalihuollossa on tavoitteena kannatettava ja vastaa tarpeeseen siirtää painopistettä korjaavista palveluista varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn. Tavoite on myös linjassa työllisyyspalvelujen näkökulmasta keskeisen päämäärän kanssa, jossa asiakkaiden toimintakykyä ja osallisuutta pyritään vahvistamaan ennen tilanteiden vaikeutumista.

Esitetty sääntely jää kuitenkin varsin yleiselle tasolle eikä tuo riittävästi konkreettisia välineitä tai velvoitteita hyvinvoinnin edistämisen toteuttamiseen käytännössä. Erityisesti tilanteessa, jossa sekä kunnilla että hyvinvointialueilla on merkittäviä taloudellisia paineita, on olemassa riski, että hyvinvoinnin edistäminen jää toissijaiseksi suhteessa lakisääteisiin korjaaviin palveluihin.

Käytännön palvelutyössä on havaittavissa, että resurssiniukkuudessa toiminta kohdentuu ensisijaisesti akuutteihin ja velvoittaviin tilanteisiin. Ennaltaehkäisevä työ ja erityisesti niiden asiakkaiden tukeminen, jotka eivät aktiivisesti hae palveluja, jää helposti toissijaiseksi. Esityksessä tämä ilmiö tunnistetaan, mutta se ei sisällä riittäviä konkreettisia keinoja sen ratkaisemiseksi.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta keskeinen kysymys on myös se, miten hyvinvoinnin edistämisen toimet kytkeytyvät käytännön palveluihin ja asiakkaiden arkeen. Esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan kaltaiset matalan kynnyksen palvelut ovat toimineet konkreettisina välineinä hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamisessa sekä mahdollistaneet myös passiivisempien asiakkaiden tavoittamisen. Mikäli vastaavia rakenteita ei ole riittävästi käytettävissä, hyvinvoinnin edistäminen voi jäädä tavoitteeksi ilman riittävää toteutus pohjaa.

Lisäksi alueelliset erot korostuvat hyvinvoinnin edistämisessä. Alueilla, joilla talouskasvu ja elinkeinorakenne ovat heikompia, palvelutarve on usein suurempi, mutta mahdollisuudet panostaa ennaltaehkäiseviin toimiin rajallisemmat. Tämä voi heikentää esityksen tavoitteiden toteutumista yhdenvertaisesti eri alueilla.

Kokonaisuutena pykälä on tavoitteeltaan perusteltu, mutta sen vaikuttavuus edellyttää selkeämpiä rakenteita, riittäviä resursseja sekä tiivistä yhteyttä käytännön palveluihin.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen osalta ovat pääosin selkeitä ja tukevat tavoitteita vahvistaa asiakkaiden yksilöllistä tukea sekä palvelujen yhteensovittamista. Esitetty kokonaisuus korostaa tarkoituksenmukaisesti varhaista tukea, asiakaslähtöisyyttä ja monialaista yhteistyötä.

Toteutettavuuden osalta keskeinen haaste liittyy kuitenkin resurssien riittävyyteen ja työn käytännön organisointiin. Esityksessä sosiaalityölle ja sosiaaliohjaukselle osoitetaan laaja-alainen rooli asiakkaiden tilanteen arvioinnissa, palvelujen yhteensovittamisessa sekä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tukemisessa. Näiden tehtävien toteuttaminen edellyttää merkittävää työpanosta, eikä esityksessä riittävästi arvioida resurssitarpeita suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta keskeinen kysymys on myös se, miten sosiaalityö ja sosiaaliohjaus kykenevät tuottamaan riittävän syvällistä ymmärrystä asiakkaan toimintakyvystä ja palvelutarpeesta tilanteissa, joissa asiakas ei itse aktiivisesti tuo esiin tuen tarvettaan. Ilman riittävää aikaa ja toiminnallisia välineitä on riski, että arviointi perustuu lyhytkestoisiin kohtaamisiin, mikä voi heikentää palvelujen kohdentumista ja vaikuttavuutta.

Lisäksi esitys nojaa vahvasti sujuvaan yhteistyöhön työllisyyspalvelujen ja hyvinvointialueen välillä. Käytännössä tällaisen yhteistyön toimivuus edellyttää selkeitä rakenteita, yhteisiä toimintamalleja ja riittäviä resursseja, joita esityksessä ei ole riittävästi konkretisoitu.

Kokonaisuutena ehdotukset ovat periaatteellisesti selkeitä, mutta niiden toteuttaminen käytännössä edellyttää nykyistä tarkempaa resursointia, toimivia rakenteita sekä konkreettisia välineitä asiakkaiden tavoittamiseen ja palveluihin kiinnittämiseen.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

Ei lausuttavaa.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta on tavoitteeltaan perusteltu ja vastaa tarpeeseen tukea heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden toimintakykyä ja osallisuutta. Esitys pyrkii kokoamaan hajanaista palvelukokonaisuutta yhdeksi kokonaisuudeksi, mikä on periaatteessa kannatettavaa.

Ehdotus jää kuitenkin merkittävältä osin yleiselle tasolle, eikä palvelun sisältö, kohderyhmä tai toteutustavat hahmotu riittävän selkeästi. Tämä heikentää arvioitavuutta sekä käytännön toteutettavuutta. Erityisesti epäselväksi jää, millä konkreettisilla keinoilla palvelu korvaa tai täydentää nykyisiä rakenteita, kuten kuntouttavaa työtoimintaa, joka on tarjonnut asiakkaille matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia sekä mahdollistanut pitkäkestoisen tuen ja havainnoinnin.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta keskeinen huoli liittyy siihen, että ilman riittävän konkreettista ja saavutettavaa palvelurakennetta kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden tavoittaminen ja palveluihin kiinnittyminen voi vaikeutua. Kuntouttavan työtoiminnan kaltaisissa palveluissa keskeistä on ollut toiminnallisuuden kautta syntyvä ymmärrys asiakkaan tilanteesta sekä mahdollisuus edetä yksilöllisesti muihin palveluihin. Esityksessä ei riittävästi kuvata, miten vastaava käytännönläheinen tuki toteutuu uudessa mallissa.

Lisäksi käytännön kokemusten perusteella palveluihin osallistumisen kynnys ei määräydy ainoastaan palvelun saatavuuden tai sisällön perusteella, vaan myös sen mukaan, miten palvelu näyttäytyy asiakkaalle. Kuntouttavan työtoiminnan vahvuutena on ollut sen työelämää muistuttava luonne, joka on mahdollistanut osallistumisen myös niille asiakkaille, jotka eivät koe perinteisiä kuntoutus- tai ryhmämuotoisia palveluja itselleen mielekkäiksi. Mikäli uudessa mallissa ei ole riittävästi vastaavia toiminnallisia ja työelämälähtöisiä elementtejä, on riski, että osa asiakkaista ei sitoudu palveluihin lainkaan. Tämä voi nostaa osallistumiskynnystä ja heikentää erityisesti niiden asiakkaiden tavoittamista, jotka jo valmiiksi suhtautuvat varauksellisesti palveluihin.

Lisäksi palvelun toteuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä sosiaalihuollon ja työllisyyspalvelujen välillä. Esityksessä ei kuitenkaan riittävästi konkretisoida työnjakoa, vastuuta tai yhteistyörakenteita, mikä voi heikentää palvelun vaikuttavuutta.

Kokonaisuutena ehdotus on tavoitteeltaan kannatettava, mutta sen nykyinen muoto ei ole riittävän selkeä eikä toteutettavissa ilman tarkempaa sääntelyä, resursointia ja konkreettisia palvelurakenteita.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Luvun 3 kokonaisuutta tarkasteltaessa keskeiseksi huomioksi nousee siirtymä kohti aiempaa joustavampaa ja yksilöllisempää palvelumallia. Tavoite on kannatettava, mutta esityksessä ei riittävästi kuvata, millä konkreettisilla rakenteilla ja resursseilla tämä muutos toteutetaan käytännössä.

Kuntouttavan työtoiminnan kaltaiset palvelut ovat toimineet paitsi yksittäisenä palveluna myös laajempaan rakenteena, joka on mahdollistanut asiakkaiden kiinnittymisen palveluihin, pitkäkestoisen tuen sekä käytännön toiminnassa syntyvän ymmärryksen asiakkaan tilanteesta. Esityksessä ei esitetä vastaavaa selkeää ja saavutettavaa rakennetta, mikä voi heikentää erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden tavoittamista.

Lisäksi palveluihin osallistumisen kynnys ei määrydy ainoastaan palvelun sisällön tai saatavuuden perusteella, vaan myös sen mukaan, miten palvelu näyttäytyy asiakkaalle. Työelämää muistuttavat, toiminnalliset palvelut ovat mahdollistaneet osallistumisen myös niille asiakkaille, jotka eivät koe perinteisiä kuntoutus- tai ryhmämuotoisia palveluja itselleen mielekkäiksi. Mikäli tällaisia elementtejä ei ole riittävästi tarjolla, on riski, että osa asiakkaista ei sitoudu palveluihin lainkaan.

Kokonaisuutena luvun 3 ehdotuksissa korostuvat tavoitteet ja periaatteet, mutta käytännön toteutuksen kannalta keskeiset kysymykset, kuten palvelurakenteet, resursointi ja toimijoiden välinen työnjako, jäävät osin avoimiksi. Tämä voi heikentää uudistuksen vaikuttavuutta erityisesti tilanteessa, jossa palvelujen kohderyhmänä ovat asiakkaat, joiden kyky hakeutua palveluihin oma-aloitteisesti on rajallinen.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheesta ovat pääosin selkeitä ja tukevat tavoitetta parantaa asiakkaiden oikea-aikaista ohjausta, neuvontaa sekä tuen tarpeen tunnistamista. Painotus varhaiseen tukeen ja sujuvaan asiakkuuden alkamiseen on perusteltu.

Toteutettavuuden osalta keskeinen haaste liittyy kuitenkin siihen, että esitys nojaa vahvasti oletukseen asiakkaan aktiivisuudesta tai siihen, että tuen tarve tunnistetaan varhaisessa vaiheessa palvelujärjestelmän toimesta. Käytännön kokemusten perusteella merkittävä osa asiakkaista ei hakeudu palveluihin oma-aloitteisesti eikä kykene tuomaan tuen tarvettaan selkeästi esiin. Tällöin palveluihin pääsy ja tuen tarpeen tunnistaminen riippuvat pitkälti viranomaisen aktiivisuudesta ja käytettävissä olevista resursseista.

Esityksessä asetetut tavoitteet ovat perusteltuja, mutta niiden toteutuminen käytännössä edellyttää merkittäviä toiminnallisia ja resurssiin liittyviä edellytyksiä. On olemassa riski, että ilman riittäviä rakenteita ja resursointia uudistus jää osittain tavoitetilaa kuvaavaksi, jolloin käytännön toiminta kohdentuu edelleen ensisijaisesti akuutteihin ja velvoittaviin tehtäviin. Tällöin erityisesti ne asiakkaat, jotka eivät hakeudu palveluihin oma-aloitteisesti tai kykene tuomaan esiin tuen tarvettaan, voivat jäädä edelleen palvelujen ulkopuolelle, vaikka lainsäädännöllinen tavoitetila olisi selkeä.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta on keskeistä, että alkuvaiheen ohjaus ja palvelutarpeen arviointi perustuvat riittävän syvälliseen ymmärrykseen asiakkaan tilanteesta. Pelkkä lyhytkestoinen arviointi ei välttämättä riitä, erityisesti silloin kun asiakas ei kykene kuvaamaan omaa tilannettaan realistisesti. Tässä suhteessa esityksessä ei riittävästi kuvata, miten tarvittava tieto asiakkaan tilanteesta muodostuu käytännössä.

Kokonaisuutena ehdotukset ovat rakenteellisesti selkeitä, mutta niiden toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja, toimivia yhteistyörakenteita sekä konkreettisia keinoja tavoittaa myös ne asiakkaat, jotka eivät hakeudu palveluihin oma-aloitteisesti.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Asiakassuunnitelmaa ja omatyöntekijää koskevat ehdotukset ovat pääosin selkeitä ja tukevat tavoitetta vahvistaa asiakkaan kokonaisvaltaista tukemista sekä palvelujen yhteensovittamista.

Yksilöllinen asiakassuunnitelma ja nimetty omatyöntekijä ovat keskeisiä välineitä erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden palvelutarve on monialainen ja pitkäkestoinen.

Omatyöntekijän rooli ei sinänsä ole uusi, mutta esityksessä sille asetetaan aiempaa laajemmat ja vaativammat tehtävät asiakkaan palvelukokonaisuuden yhteensovittamisessa. Rooli edellyttää laaja-alaista ymmärrystä eri palvelujärjestelmistä, mukaan lukien sosiaalihuolto, terveystalvet ja työllisyyspalvelut. Nykyisessä henkilöstössä on tähän liittyvää osaamista, mutta se on hajautunutta ja usein henkilöitynyttä, eikä esityksessä riittävästi kuvata, miten vaadittava osaaminen varmistetaan systemaattisesti.

Toteutettavuuden osalta keskeinen haaste liittyy resurssien riittävyyteen ja omatyöntekijän käytännön mahdollisuuksiin hoitaa tehtävänsä suunnitellulla tavalla. Esityksessä omatyöntekijälle osoitetaan laaja vastuu asiakkaan tilanteen kokonaisarviointista, palvelujen yhteensovittamisesta sekä asiakkuuden etenemisen seurannasta. Näiden tehtävien toteuttaminen edellyttää riittävää aikaa asiakkaan tilanteeseen perehtymiseen sekä jatkuvaa yhteyttä asiakkaaseen.

Asiakassuunnitelman ja omatyöntekijän vaikuttavuus ei synny rakenteesta, vaan siitä, onko työntekijällä tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa tehtävänsä. Ilman riittävää työaikaa asiakassuunnitelma jää helposti muodolliseksi asiakirjaksi eikä ohjaa käytännön työtä. On olemassa riski, että omatyöntekijämalli toteutuu nimellisesti, mutta ei käytännössä, mikäli asiakasmäärät eivät mahdollista aitoa yksilöllistä työskentelyä.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta on lisäksi tärkeää, että asiakassuunnitelma perustuu riittävän syvälliseen ymmärrykseen asiakkaan toimintakyvystä ja todellisesta tilanteesta. Pelkkä lyhytkestoinen arviointi ei välttämättä riitä, vaan laadukas suunnitelma edellyttää usein pidempiaikaista työskentelyä asiakkaan kanssa. Esityksessä ei riittävästi kuvata, miten tällainen ymmärrys käytännössä muodostuu.

Kokonaisuutena ehdotukset ovat rakenteellisesti perusteltuja ja selkeitä, mutta niiden vaikuttavuus edellyttää riittäviä resursseja, osaamisen vahvistamista sekä mahdollisuutta aidosti yksilölliseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn asiakkaiden kanssa.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

Ei lausuttavaa.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Luvun 4 kokonaisuudessa korostuu perustellusti pyrkimys vahvistaa asiakkaan palvelujen yhteensovittamista asiakassuunnitelman ja omatyöntekijämallin kautta. Tavoite on kannatettava ja vastaa tarpeeseen selkeyttää vastuuta sekä parantaa asiakkaan palvelupolun hallittavuutta.

Keskeinen haaste liittyy kuitenkin siihen, että esityksessä asetetut vaatimukset asiakassuunnitelman laadulle ja omatyöntekijän roolille ovat huomattavasti laajemmat kuin nykykäytännössä, mutta niiden toteuttamisen edellytyksiä ei ole kuvattu vastaavalla tarkkuudella. Erityisesti jää epäselväksi, miten varmistetaan omatyöntekijöiden mahdollisuus perehtyä asiakkaan tilanteeseen riittävän syvästi sekä ylläpitää jatkuvaa ja koordinoivaa työtettä tilanteessa, jossa asiakasmäärät voivat olla suuria.

Lisäksi omatyöntekijämalli edellyttää laaja-alaista ymmärrystä eri palvelujärjestelmistä sekä toimivaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Nykyisessä palvelujärjestelmässä osaaminen on kuitenkin usein sektorikohtaista ja hajautunutta, eikä esityksessä riittävästi kuvata, miten tarvittava osaaminen ja yhteistyörakenteet varmistetaan käytännössä.

On olemassa riski, että ilman riittäviä resursseja ja toimivia rakenteita asiakassuunnitelma jää muodolliseksi asiakirjaksi eikä toimi aidosti ohjaavana työvälineenä. Samoin omatyöntekijän rooli voi toteutua nimellisesti, mutta ei käytännössä, mikäli työskentelyyn ei ole riittävästi aikaa.

Kokonaisuutena luvun 4 ehdotukset ovat rakenteellisesti perusteltuja, mutta niiden vaikuttavuus riippuu keskeisesti siitä, miten resursointi, osaaminen ja käytännön työskentelyedellytykset varmistetaan toimeenpanossa.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä on pääosin selkeä ja tukee tavoitetta vahvistaa vaativien asiakastilanteiden hoitamista sekä asiantuntijuuden kohdentamista sosiaalihuollossa. Erityistehtävien määrittely voi osaltaan selkeyttää työnjakoa ja parantaa palvelujen laatua tilanteissa, joissa asiakkaan tuen tarve on monialainen ja edellyttää syvällistä osaamista.

Toteutettavuuden osalta keskeinen haaste liittyy kuitenkin henkilöstöressurssien riittävyyteen ja osaamisen saatavuuteen. Erityistehtävien toteuttaminen edellyttää kokeneita ja osaavia sosiaalityöntekijöitä, joiden saatavuudessa on jo nykytilanteessa haasteita. Mikäli erityistehtäviä ei pystytä resursoimaan riittävästi, on riski, että työnjako jää epäselväksi tai kuormitus kasvaa kohtuuttomasti yksittäisille työntekijöille.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta on lisäksi tärkeää, että sosiaalityöntekijän erityistehtävät kytkeytyvät toimivasti muihin palveluihin ja tukevat monialaista yhteistyötä. Esityksessä tätä rajapintaa ei ole kuvattu riittävän konkreettisesti, mikä voi heikentää yhteistyön sujuvuutta käytännössä.

Kokonaisuutena ehdotus on periaatteellisesti perusteltu ja pääosin selkeä, mutta sen toteuttaminen edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja, osaamisen varmistamista sekä toimivia yhteistyörakenteita.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta on rakenteellisesti selkeä ja tukee tavoitetta vahvistaa johtamista, vastuunkantoa sekä palvelujen kokonaisohjausta sosiaalihuollossa. Selkeä vastuutaho voi edistää päätöksenteon johdonmukaisuutta ja palvelujen kehittämistä.

Toteutettavuuden osalta keskeinen kysymys liittyy kuitenkin roolin käytännön sisältöön ja vaikutusmahdollisuuksiin. Mikäli vastuuviranhaltijan tehtävät jäävät pääosin hallinnolliselle tasolle ilman riittäviä keinoja vaikuttaa resursointiin, toiminnan organisointiin ja eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön, voi roolin käytännön merkitys jäädä rajalliseksi.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta on tärkeää, että sosiaalihuollosta vastaavalla viranhaltijalla on todelliset mahdollisuudet edistää monialaista yhteistyötä ja palvelujen yhteensovittamista. Esityksessä ei kuitenkaan riittävästi konkretisoida, miten tämä varmistetaan käytännössä.

Kokonaisuutena ehdotus on periaatteellisesti selkeä ja kannatettava, mutta sen vaikuttavuus riippuu keskeisesti siitä, miten rooli määritellään käytännössä ja millaiset toimivaltuudet sekä resurssit siihen kytketään.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta ovat pääosin selkeitä ja tukevat tavoitetta yhtenäistää kirjaamiskäytäntöjä sekä parantaa tiedon laatua ja hyödynnettävyyttä. Laadukas ja rakenteinen kirjaaminen on keskeinen edellytys asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaiselle ymmärtämiselle sekä palvelujen suunnittelulle ja seurannalle.

Toteutettavuuden osalta keskeinen haaste liittyy kuitenkin kirjaamiseen käytävissä olevaan aikaan sekä tietojärjestelmien toimivuuteen. Kirjaamisvaatimusten lisääntyessä on riski, että työ painottuu aiempaa enemmän hallinnolliseen dokumentointiin asiakkaan kanssa tehtävän työn kustannuksella, mikäli resursointia ei vastaavasti vahvisteta.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta keskeistä on myös se, että kirjattua tietoa voidaan hyödyntää sujuvasti eri toimijoiden välillä asiakkaan palvelukokonaisuuden tukemiseksi. Esityksessä ei riittävästi kuvata, miten tiedon yhteiskäyttö ja tiedonkulku varmistetaan käytännössä eri palvelujärjestelmien välillä tietosuoja huomioiden.

Kokonaisuutena ehdotus on periaatteellisesti selkeä ja kannatettava, mutta sen toteuttaminen edellyttää toimivia tietojärjestelmiä, riittävää työaikaa kirjaamiseen sekä ratkaisuja tiedon hyödyntämiseen monialaisessa yhteistyössä.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Asiakasmaksuihin ehdotettujen muutosten vaikutuksia tulee arvioida erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden näkökulmasta. Kyseisen asiakasryhmän palvelutarve ja samanaikaisesti rajallinen maksukyky ovat hyvin tiedossa, minkä vuoksi maksujen kohdentumisella palveluihin voi olla merkittäviä käytännön vaikutuksia.

Vaikka työllisyyspalvelujen velvoittavat toimenpiteet säilyvät lähtökohtaisesti maksuttomina, asiakkaan palvelupolkuun liittyvät muut palvelut voivat olla maksullisia. Mikäli maksuja kohdistuu palveluihin edes osittain asiakkaan maksettavaksi, on oletettavaa, että ne vaikuttavat palveluihin ohjautumiseen ja niihin sitoutumiseen. Käytännön työssä on havaittavissa, että osallistumisen kynnys voi muodostua jo suhteellisen pienistä kustannuksista, kuten asiakasmaksuista tai matkakuluista.

Eryteisesti tilanteissa, joissa asiakkaan toimintakyvyn tukeminen edellyttää esimerkiksi terveys- tai kuntoutuspalveluja, maksut voivat estää palveluihin hakeutumisen kokonaan. Tällöin vaikutus ei rajoitu yksittäiseen palveluun, vaan voi katkaista koko työllistymistä tukevan palvelupolun.

Kokonaisuutena asiakasmaksujen vaikutuksia tulee arvioida paitsi yksittäisten palvelujen näkökulmasta myös asiakkaan kokonaispalvelupolun kannalta. On tärkeää varmistaa, etteivät

maksut muodosta estettä palveluihin pääsulle erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joilla tuen tarve on suurin.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Muiden säädösmuutosehdotusten osalta keskeisenä huomiona nousee esiin esityksen vahva painotus palvelujen yksilöllisyyteen, varhaiseen tukeen ja monialaiseen yhteistyöhön. Tavoitteet ovat perusteltuja ja kannatettavia, mutta niiden toteutuminen edellyttää käytännössä merkittäviä toiminnallisia ja resurssiin liittyviä edellytyksiä.

Kokonaisuutena esityksessä korostuvat periaatteet ja tavoitetilat, mutta konkreettiset keinot niiden saavuttamiseksi jäävät osin avoimiksi. Useat ehdotukset perustuvat oletukseen sujuvasta yhteistyöstä eri toimijoiden välillä, riittävästä osaamisesta sekä mahdollisuudesta yksilölliseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn asiakkaiden kanssa. Näiden toteutuminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää nykyisessä resurssitilanteessa.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta keskeinen huoli liittyy erityisesti siihen, miten varmistetaan kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden tavoittaminen ja palveluihin kiinnittyminen. Mikäli palvelurakenteet eivät ole riittävän selkeitä, saavutettavia ja käytännössä toteutettavissa, on riski, että osa asiakkaista jää edelleen palvelujen ulkopuolelle, vaikka lainsäädännöllinen tavoitetila olisi selkeä.

Lisäksi on huomioitava, että uudistuksen vaikutukset voivat vaihdella alueittain. Alueilla, joilla palvelutarve on suuri ja resurssit rajalliset, uudistuksen tavoitteiden toteuttaminen voi olla erityisen haastavaa. Tämä korostaa tarvetta arvioida uudistuksen toimeenpanoa myös alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Kokonaisuutena esitys sisältää useita kannatettavia tavoitteita, mutta niiden saavuttaminen edellyttää selkeämpiä rakenteita, riittävää resursointia sekä käytännön toteutukseen liittyvien edellytysten varmistamista.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysluonnos tunnistaa osin uudistuksen taloudellisia vaikutuksia, mutta kokonaisuutena se ei anna riittävän kattavaa kuvaa lakiehdotusten käytännön kustannusvaikutuksista. Erityisesti palvelujen yksilöllisyyden lisääminen, monialaisen yhteistyön vahvistaminen sekä omatyöntekijämallin laajentaminen edellyttävät käytännössä enemmän työpanosta asiakasta kohden.

Esityksessä korostuvat tavoitteet palvelujen laadun ja vaikuttavuuden parantamisesta, mutta näiden toteuttaminen ei ole kustannusneutraalia. Yksilöllisempi ja pitkäjänteisempi työskentely lisää väistämättä henkilöstöresurssien tarvetta sekä koordinointiin ja yhteistyöhön käytettävää aikaa. Näitä vaikutuksia ei ole esityksessä arvioitu riittävän konkreettisesti.

Lisäksi esityksessä ei riittävästi huomioida sitä, että uudistuksen toteuttaminen tapahtuu tilanteessa, jossa sekä kunnilla että hyvinvointialueilla on merkittäviä taloudellisia paineita. Tämä korostuu erityisesti alueilla, joissa palvelutarve on suuri ja taloudellinen liikkumavara rajallinen.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta on myös huomioitava, että mikäli asiakkaiden palvelupolkuun liittyvät tukipalvelut eivät toteudu riittävästi resurssisyistä, voi tämä heikentää työllistymistä edistävien toimien vaikuttavuutta ja lisätä kustannuksia pidemmällä aikavälillä.

Kokonaisuutena esitysluonnos antaa suuntaa taloudellisista vaikutuksista, mutta ei riittävästi kuvaa niiden laajuutta, kohdentumista eikä toimeenpanon edellyttämiä todellisia resurssitarpeita.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysluonnos tunnistaa keskeisiä lakiehdotusten vaikutuksia, mutta ei anna kaikilta osin riittävän kattavaa kuvaa niiden käytännön yhteisvaikutuksista. Erityisesti eri muutosten samanaikainen vaikutus palvelujärjestelmään ja asiakkaiden palvelupolkuihin jää osin arvioimatta.

Useat esityksen muutokset kohdistuvat palvelujen rakenteeseen, vastuisiin ja toteutustapoihin samanaikaisesti. Näiden yhteisvaikutuksena voi syntyä tilanteita, joissa palveluihin ohjautuminen, niihin kiinnittyminen ja palvelupolkujen jatkuvuus heikentyvät, mikäli muutoksia ei tueta riittäväillä rakenteilla ja resursseilla.

Työllisyyspalvelujen näkökulmasta keskeinen puute liittyy siihen, että esityksessä ei riittävästi arvioida asiakkaiden käyttäytymiseen liittyviä vaikutuksia. Käytännössä palveluihin osallistuminen ei määräydy pelkästään palvelujen saatavuuden perusteella, vaan myös sen mukaan, miten palvelut näyttävät asiakkaalle ja millainen kynnys niihin osallistumiseen muodostuu. Mikäli palvelut eivät ole riittävän selkeitä, saavutettavia tai asiakkaan näkökulmasta mielekkäitä, on riski, että osa asiakkaista ei sitoudu palveluihin lainkaan.

Lisäksi esityksessä ei riittävästi huomioida muutosten alueellisia yhteisvaikutuksia. Alueilla, joilla palvelutarve on suuri ja resurssit rajalliset, muutosten vaikutukset voivat kasaantua ja heikentää palvelujen toteutettavuutta.

Kokonaisuutena esitysluonnos antaa suuntaa vaikutuksista, mutta ei riittävästi kuvaa niiden yhteisvaikutuksia asiakkaiden palvelupolkuihin, palveluihin kiinnittymiseen sekä käytännön toteutukseen eri alueilla.

Patama Hannu
Mikkelin kaupunki - Lausuntoesitys käsitelty Mikkelin seudun
työllisyyslautakunnassa 26.5.2026.